

שיעור ה: עיון במזמור ל' - מזמור שיר חנוכה הבית לדוד (שיעור מיוחד לחנוכה)

Session #5: Psalm 30 – Special Shiur for Hanukkah

(1) סופרים יח:א-ב

- (א) לפיכך נהגו העם לומר מזמורים בעונתן דתנינן תמן: שיר שהלויים אומרים בבית המקדש ביום הראשון היו אומרים לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה כו'... בשבת היו אומרים מזמור שיר ליום השבת לעתיד לבא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים
- (ב) בחנוכה ארוממך ה'...

(2) תהלים ל

- א. מִזְמוֹר שִׁיר־חֲנֻכָּה הַבֵּית לְדָוִד:
- ב. אֲרוֹמָמְךָ ה' כִּי דָלִיתָנִי וְלֹא־שָׁמַחַת אִיבִי לִי:
- ג. ה' אֱלֹהֵי שׁוֹעֲתִי אֵלֶיךָ וּתְרַפְּאֵנִי:
- ד. ה' הֶעֱלִיתָ מִן־שְׁאוֹל נַפְשִׁי חַיִּיתָנִי מִיּוֹדֵי־מִי־בָּוֶר:
- ה. זָמְרוּ לַה' חֲסִידָיו וְהוֹדוּ לִזְכֹּר קִדְשׁוֹ:
- ו. כִּי רָגַעְנוּ בְּאֶפְסֹ חַיִּים בְּרִצּוֹנוֹ בַּעֲרֵב יִלִּין פָּכִי וּלְפָקֹד רָגָה:
- ז. וְאֲנִי אֶמְרָתִי בְּשִׁלּוֹי בַּל־אֶמוּט לְעוֹלָם:
- ח. ה' בְּרִצּוֹנְךָ הֶעֱמַדְתָּה לַהֲרֹרֵי עֹז הַסִּתְרָת פָּנֶיךָ הֵייתִי נִבְהָל:
- ט. אֵלֶיךָ ה' אֶקְרָא וְאֶל־אֲדֹנָי אֶתְחַנֵּן:
- י. מִה־בָּצַע בְּדַמִּי בְּרִדְתִּי אֶל־שַׁחַת הַיּוֹדֶךָ עֹפֹר הִיגִיד אֲמַתְךָ:
- יא. שְׁמַע־ה' וְחַנּוּנִי ה' הִי־הָעֶזֶר לִי:
- יב. הִפְכָּתָּ מִסִּפְדִּי לְמַחֹל לִי פִתַּחַת שִׁקִּי וּתְאִזְרֵנִי שְׂמֵחָה:
- יג. לְמַעַן יִזְמְרְךָ כְּבוֹד וְלֹא יִדָּם ה' אֱלֹהֵי לְעוֹלָם אֲוֶדְךָ:

(3) רד"ק תהלים ל:א

מזמור שיר חנוכת הבית לדוד – חברו דוד שיאמרוהו בחנוכת בית המקדש. ואף על פי שאין בזה המזמור זכר הבית הזכיר בו סליחת פשעיו, שהיו חושבים איביו שלא תתקיים לו המלוכה ולזרעו אחריו לעונש אותו עון. ואף על פי שנאמר לו על ידי נביא, כי בנו שימלוך אחריו הוא יבנה הבית, לא היו מאמינים שיוכל להיות כי בן שיוולד לו מאותה האשה יהיה מלך ויבנה בית המקדש ל"י שיהיה מקום סליחה וכפרה. וכשמרד אדניה בסוף ימיו ורצה למלוך מעצמו בלא רשות היו סבורים שלא יהיה שלמה מלך. וכיון שהמלך וראו כי הצליח הדבר, כי הקושרים עם אדניה לא עמדו במרדם וברחו איש לאהליו, הכירו כל ישראל כי מ"י היא מלכות שלמה. וכיון שרצה האל כי בן שנולד לו מאותה האשה יהיה מלך על כל ישראל ידעו באמת כי נמחל לדוד אותו עון מחילה גמורה ושלמה. והראה לשלמה צורת הבית לעיני כל ישראל והתנדב הוא לבנין הבית והתנדבו בו בני ישראל לפניו. לפיכך חבר מזמור שיר חנוכת הבית על זה הדרך שהזכיר בו סליחת חטאיו שהיא רפואת נפשו, כי בזה הענין נודעה הסליחה לכל אדם.

(4) ספורנו תהלים ל:א

[מזמור] שיר חנוכת הבית. העתיד להיבנות במהרה בימינו

(5) אבן עזרא פירוש שני תהלים ל:א

מזמור חנוכת הבית – יש אומרים: שצוה דוד שינגנו המשוררים זה המזמור בחנוכת הבית הראשון. **ויש אומרים:** בחנוכת הבית השני או השלישי כי דמה ימי הגלות לימי החולי כאשר אפרש. והקרוב אלי כי זה המזמור חברו בחנוכת ביתו בית ארזים כי הכתוב לא הזכיר בית השם, וכמוהו: עור ופסח לא יבוא אל הבית כאשר פירשתי במקומו ואותו הזמן חלה דוד ויחי מחליו. **ויאמר ר' משה:** כי דוד התאבל כאשר אמר לו נתן כי הוא לא יבנה הבית לשם וכאשר אמר לו כי שלמה בנו יבנה הבית אז התאזר שמחה תחת אבלו כי בנו כמוהו ולא יחרפהו האויב. ואמר כי יגון הנפש נמשל לחולי הגוף ויותר קשה, כדרך: רוח איש יכלכל מחלהו (משלי י"ח:ד).

(6) מלב"ם ביאור הענין תהלים ל:א

שיר חנוכת הבית – המזמור כולו יוסד לתת הודאה בחלותו ויחי מחליו, ולא נמצא בו שום ענין מחנוכת הבית? ומבואר שהבית המוזכר פה הוא הבית המשלי, הוא הגוף שהוא מעון לנפש ובית להאדם הפנימי השוכן ודר בקרבנו, כי הנפש הוא האדם באמת, והגוף החמרי הוא רק בית חומר לשבתה כל ימי היותה במצודה, (כמ"ש אף כי שוכני בתי חומר, ביום שיזעו שומרי הבית), ועת חלה אז רופפו עמודי הבית ומכוונותיו, ואחר שנתרפא נבנה הבית על תילו וישב לימי עלומיו, לכן ציין שם השיר בשם חנוכת הבית לדוד – ר"ל בית דוד העצמי, מעון נפשו שנתחנך בהרפאותיו.

(7) דברים לא, יז-יח

(יז) וְחָדָה אִפִּי בּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא וְעִזְבֹתַי וְהִסְתַּרְתִּי מִפְּנֵי מַהֶם וְהָיָה לֵאמֹל וּמִצָּאָהוּ רַעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עָלַי כִּי־אֵין אֱלֹהִי בְּקִרְבִּי מִצָּאוֹנִי הָרַעוֹת הָאֵלֶּה: (יח) וְאֲנֹכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר מִפְּנֵי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

(8) ירמיהו ז, ד

אֶל־תִּבְטְחוּ לָכֵם אֶל־דִּבְרֵי הַשָּׁקֶר לֵאמֹר הֵיכַל ה' הֵיכַל ה' הֵמָּה:

(9) משנה כתב יד קאופמן בכורים ג:ד

הַחֲלִיל מִכָּה לַפְּנִיָּהֶם, עַד שִׁמְגִיעִין לְהָר הַבֵּית.
הִגִּיעוּ לְהָר הַבֵּית, אָפְלוּ אֲגָרִיפֶס הַמֶּלֶךְ נוֹטֵל אֶת הַסֵּל עַל כְּתָפוֹ וְנִכְנָס, עַד שִׁמְגִיעַ לְעֶזְרָה.
הִגִּיעַ לְעֶזְרָה, וְדִבְרוּ הַלְוִיִּם בְּשִׁיר: אֲרוֹמֶמְךָ יי כִּי דָלִיתָנִי, וְלֹא שִׁמַּחְתָּ אִיבִי לִי

(10) משנה כתב יד קאופמן שבועות ב:ב

אֶחָד הַנִּכְנָס לְעֶזְרָה וְאֶחָד הַנִּכְנָס לְתוֹסַפַּת הָעֶזְרָה.
שָׂאִין מוֹסִיפִין עַל הָעִיר וְעַל הָעֶזְרוֹת, אֶלָּא בְּמֶלֶךְ, בְּנָבִיא בְּאוֹרִים וּבְתַמִּים, וּבְסִנְהֶדְרִין שְׁלֹשְׁבָעִים וְאֶחָד, וּבִשְׁתֵּי תוֹדוֹת וּבִשְׁשִׁיר.
וּבֵית דִּין מְהֻלְכִין וּשְׁתֵּי תוֹדוֹת אַחֲרֵיהֶן, הַפְּנִימִית נֶאֱכֶלֶת וְהַחִיצוֹנָה נִשְׂרָפֶת.
וְכָל שְׁלֹא נַעֲשֶׂת בְּכָל אֵלוֹ, הַנִּכְנָס לָשֵׁם, אֵין חַיָּבִין עָלֶיהָ.

(11) שבועות טו ע"ב

ת"ר שִׁיר שֶׁל תוֹדָה בַּכְּנוּרוֹת וּבַנְּבָלִים וּבַצִּלְצִלִּים עַל כָּל פִּינָה וּפִינָה וְעַל כָּל אַבֵּן גְּדוֹלָה שֶׁבִירוּשָׁלַיִם
וְאֹמֵר אֲרוֹמֶמְךָ ה' כִּי דָלִיתָנִי וגו' וְשִׁיר שֶׁל פִּגְעִים וְיֵשׁ אוֹמְרִין שִׁיר שֶׁל נִגְעִים.

(12) מגילה ד ע"א

אֵיתָמַר נָמִי אִמֵּר רַבִּי חֲלָבוֹ אִמֵּר עוֹלָא בִּירָאָה
חַיִּיב אָדָם לִקְרוֹת אֶת הַמַּגִּילָה בַּלִּילָה וּלְשִׁנוֹתָהּ בַּיּוֹם
שֶׁנֶּאֱמַר לְמַעַן יִזְמַרְךָ כְּבוֹד וְלֹא יָדוּם ה' אֱלֹהֵי לְעוֹלָם אֲוֶדְךָ.

מזמור שיר־חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד:

אֲרוּמֶמֶךָ ה' כִּי דָלִיתָנִי

וְאֲנִי אֲמַרְתִּי בְשִׁלּוֹי

וְלֹא־שִׁמְחָתָ אִיבִי לִי:

בְּל־אֲמוֹט לְעוֹלָם:

ה' אֱלֹהֵי שׁוּעָתִי אֵלֶיךָ

ה' בְּרִיצוֹנְךָ הַעֲמִדְתָּה לְהַרְרֵי עֻז

וְתִרְפָּאֲנִי:

הַסִּתְרָתָ פָּנֶיךָ הֵייתִי נִבְהָל:

ה' הַעֲלִיתָ מִן־שָׁאוֹל נַפְשִׁי

הַפִּכְתָּ מִסִּפְרִי לְמַחֲזֹל לִי

פִּתְחָתָ שְׂקִי וְתִאֲזָרְנִי שִׁמְחָה:

לְמַעַן יִזְמְרְךָ כְּבוֹד וְלֹא יִדָּם

ה' אֱלֹהֵי לְעוֹלָם אֲוִדְךָ:

חֵייתָנִי מִיּוֹרְדֵי־בֹר:

זִמְרוּ לַה' חֲסִידָיו

אֵלֶיךָ ה' אֶקְרָא

וְהוֹדוּ לְזִכְרֵךְ קִדְשׁוֹ:

וְאֶל־אֲדָנִי אֶתְחַנֵּן:

כִּי רָגַעוּ בְּאָפֹ חַיִּים בְּרִצּוֹנוֹ

מִה־בִּצֵּעַ בְּדַמִּי בְּרִדְתִּי אֶל־שַׁחַת

בְּעָרָב יִלֵּין פָּכִי וְלִפְקֹר רִנָּה:

הַיּוֹדְךָ עֲפָר הַיִּגִּיד אֲמַתְךָ:

שְׁמַע־ה' וְחַנּוּנִי

ה' הִיחֵעֲזֹר לִי: